

PART VI.

Implementació didàctica i divulgativa.

14. Concrecions preliminars.

Un cop desenvolupada la definició virtual dels diferents elements que han d'integrar el present projecte d'intervenció didàctica en el Castell del Temple de Barberà, procedirem a articular les seves concrecions específiques. Ara bé, cal que fem un advertiment: la informació que hem generat mitjançant els processos d'aproximació disciplinar i autònoma és considerable i amb ella podríem generar una veritable *enciclopèdia* dels ordes militars i del Castell del Temple, però aquest no és el nostre objectiu. No aspirem a ser absolutament exhaustius, sinó a ser comprensibles, i això farà que deixem dins del tinter molts elements que podríem haver utilitzat.

El cas de les reconstruccions virtuals d'interiors del Castell és paradigmàtic d'aquesta situació: quan hem procedit a generar-les no hem inclòs tots els objectes i artefactes que apareixien en els inventaris, sinó únicament alguns de significatius. En aquest exemple, el veritable *horror vacui* a què hauria donat peu una voluntat enciclopedista hagués creat, sens dubte, dificultats de comprensió de les dites reconstruccions.

Així, la implementació que tot seguit exposarem vindrà marcada per l'objectiu de mostrar elements significatius, però estarà clarament allunyada de qualsevol temptació d'incloure-ho tot a tota costa —malgrat la complexitat de molts dels conceptes a què ens referirem—. Estem convençuts que, de fer-ho d'aqueixa altra manera, el bosc no hauria deixat veure els arbres.

14.1. Hortizó destinatari: alumnat d'ESO.

Avaluats els continguts que considerem que cal tractar i vist que la seva implementació serà aplicada en el transcurs de la visita als espais per a la presentació del patrimoni que situarem en el Castell del Temple, a mode de dinamització pedagògica adaptada a les característiques i necessitats de l'ESO respecte de l'expressada visita, hem cregut oportú articular la implementació del projecte didàctic per a l'Ensenyament Secundari Obligatori al voltant de tres “blocs d'aprenentatge”:

-Bloc 1 d'Aprenentatge: El castell medieval català i la seva evolució.

Els continguts d'aquest Bloc es centren totalment en l'estudi del Patrimoni arquitectònic militar medieval a Catalunya, tot partint de l'exemple de Barberà. La seva implementació estarà estretament relacionada amb la restauració del conjunt monumental templar i hospitaler, i amb els dispositius d'interpretació de l'arquitectura del dit conjunt monumental el disseny dels quals exposarem més endavant. És per aquest motiu que algunes de les concrecions museogràfiques proposades remetent a les concrecions corresponents als dits dispositius d'interpretació pensats per a un destinatari ampli.

Programació seqüenciada del Bloc 1 d'Aprenentatge: El castell medieval català i la seva evolució.

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
<p>-Adonar-se de l'evolució de què és objecte el paisatge com a conseqüència de les activitats humanes.</p> <p>-Aprendre a identificar el relleu i les relacions entre topografia i activitats humanes.</p> <p>-Aprendre a interpretar plànols topogràfics (representacions abstractes de l'espai).</p> <p>-Formular hipòtesis i intentar comprovar-les.</p>	<p>-Sistemes de representació del relleu (el plànol topogràfic)</p> <p>-Arquitectura militar medieval catalana.</p> <p>-Tecnologia militar medieval.</p>	<p>-Observació d'una fotografia aèria del territori que mostri, gràcies a la manipulació de la imatge, el paisatge hipotètic del segle XI (ús d'imatges virtuals).</p> <p>-Observació de models topogràfics en 3D.</p> <p>-Observació de plànols topogràfics i comparació amb els models en 3D.</p> <p>-Tria de la ubicació més adequada per a la construcció d'un castell tenint en compte el context tecnològic medieval.</p> <p>-Localització del lloc més adequat per a bastir la muralla i per a situar la porta.</p>	<p>NÚM. 1:</p> <p>-Fotografia aèria manipulada que mostri la restitució del paisatge del segle XI.</p> <p>-Representacions gràfiques de l'armament disponible a la Catalunya del segle XI.</p> <p>-Model topogràfic en 3D del sector de la comarca on s'ubica el Castell del Temple.</p> <p>-Plànol topogràfic del mateix sector que presenti una làmina d'acetat superposada per poder dibuixar-hi amb retoladors.</p>	<p>-Figura 1.</p>

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
-Aprendre a identificar l'evolució de les construccions arquitectòniques en l'espai i el temps.	-Arquitectura militar catalana al llarg del temps. -Canvi i continuïtat.	-Ordenar cronològicament imatges de restitucions de les diferents fases constructives del Castell del Temple.	NÚM. 2: -Aparell que permet mostrar imatges una darrera de l'altra en ordre aleatori i ordenar-les per mitjans electrònics	-Vegeu Plafó A <i>(16.1.2. Projecte de dispositius i escenografies interiors (Centre d'Interpretació del Castell de Barberà i Centre d'Interpretació dels Ordes Militars)).</i>
-Aprendre a identificar les parts originals i les parts afegides en construccions arquitectòniques que han estat objecte de transformacions al llarg del temps.	-Arquitectura militar medieval catalana. -Canvi i continuïtat.	-Superposició d'imatges fotogràfiques que mostren l'estat actual d'unes construccions i de les restitucions del seu aspecte original (ús d'imatges virtuals).	NÚM. 3: -Aparell portàtil que permet superposar transparències a imatges opaques.	-Figura 2.
-Aprendre a interpretar plànols arquitectònics (representacions abstractes de l'espai).	-Sistemes de representació de l'espai. -Arquitectura militar catalana al llarg del temps. -Canvi i continuïtat.	-Ordenar cronològicament els plànols arquitectònics que representen les fases ja observades en l'activitat corresponent al flip núm. 2.	NÚM. 4: -Conjunt d'imatges que mostren restitucions arquitectòniques (només serà emprat en cas que els alumnes tinguin dificultats per a recordar les del flip núm. 2). -Conjunt de plànols arquitectònics.	-Figura 3.

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
<p>-Aprendre a identificar alguns condicionants que van marcar l'evolució de l'arquitectura catalana medieval (el pas de la torre-refugi circular al domiciliu rectangular).</p> <p>-Aprendre alguns conceptes matemàtics que es manegen en arquitectura (àrea del rectangle, àrea del cercle i longitud de la circumferència).</p> <p>-Formular hipòtesis i intentar comprovar-les.</p>	<p>-Arquitectura militar medieval catalana.</p> <p>-Conceptes generals d'arquitectura.</p>	<p>-Part núm. 1: Construir un model a escala 1:100 del domiciliu del segle XII del Castell del Temple amb cartolina.</p> <p>-Part núm. 2: Construir amb cartolina un model de torre circular que presenti la mateixa àrea (a escala 1:100) que el domiciliu.</p> <p>-Part núm. 3: Comparar la longitud de les bigues que requereix la coberta de la torre rectangular amb la que requereix la coberta de la circular.</p>	<p>NÚM. 5:</p> <p>-Retalls de cartolina, regletes de fusta, tisores i cola adhesiva.</p> <p>-Llapis, paper i calculadora.</p> <p>-Targeta amb les fórmules matemàtiques necessàries (opcionalment si els alumnes no les recorden).</p>	<p>-Figura 4.</p>

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
<p>-Aprendre les parts i dispositius propis del castell medieval català.</p> <p>-Estudi evolutiu del castell medieval català.</p>	<p>-Arquitectura militar medieval catalana.</p>	<p>-Identificar, a partir de la comparació amb un esquema-model els noms i les funcions de les diferents parts i dispositius presents en les diferents fases medievals del Castell del Temple.</p>	<p>NÚM. 6:</p> <p>-Esquema-model del castell medieval català.</p> <p>-Imatges de les diferents fases medievals del Castell del Temple.</p>	<p>-Figura 5.</p>

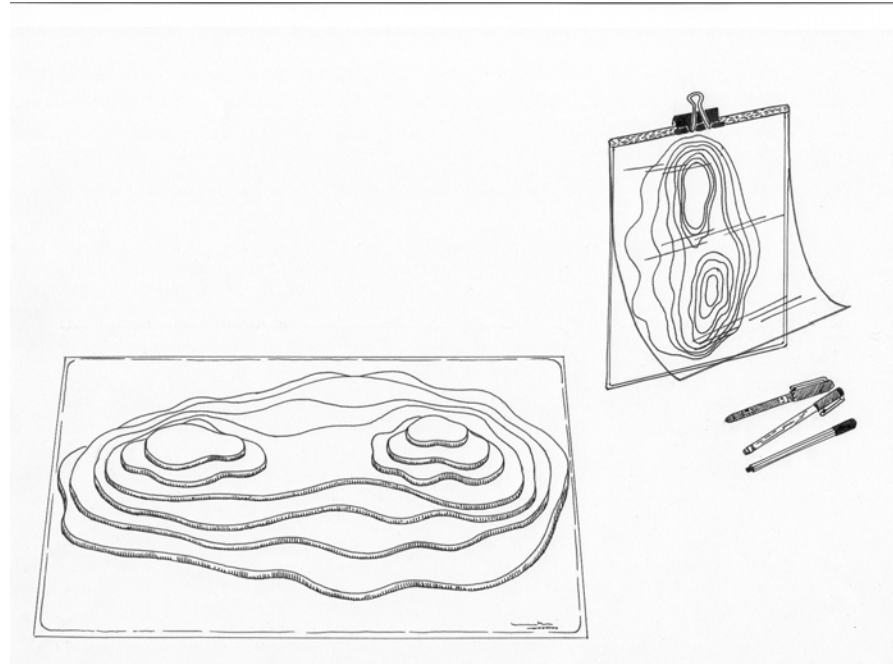
Figura 1.

-Fotografia aèria manipulada del terme castral de Barberà que mostra la restitució del paisatge del segle XI (vegeu l'ortofotomapa virtual núm. 1, en l'Annex núm. 6).

-Representacions gràfiques de l'armament disponible a la Catalunya del segle XI (resulten perfectament útils per a aquesta funció les reproduccions que es poden trobar a: Sabaté; Raja, 1999:18-19).

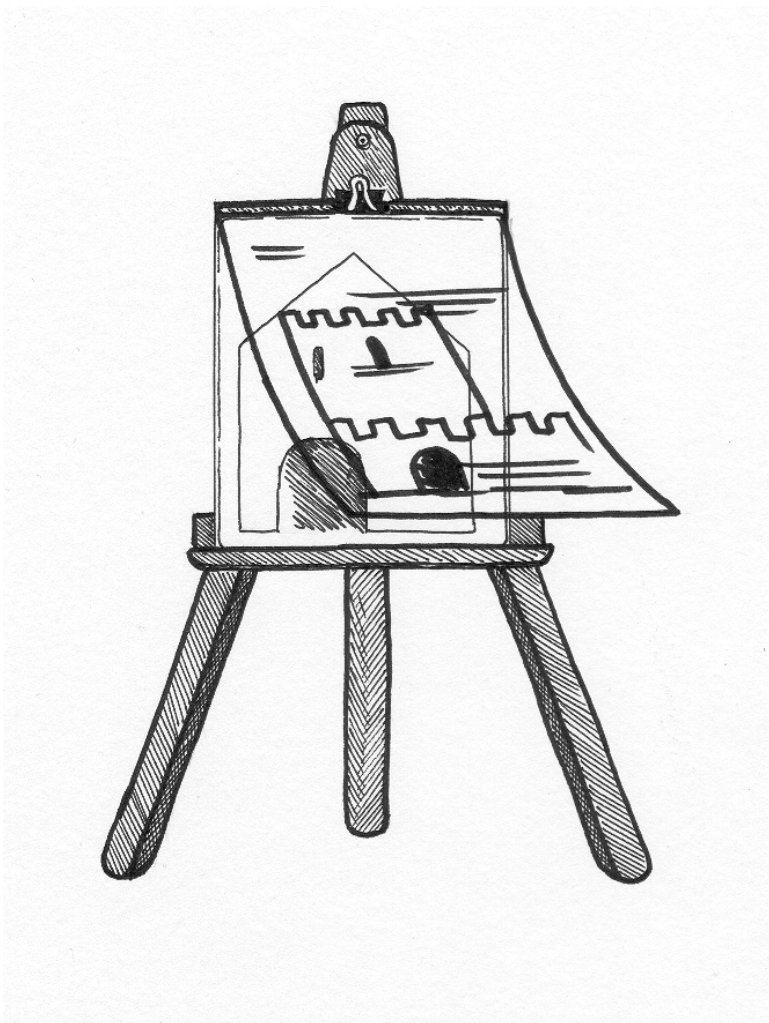
-Model topogràfic en 3D del sector de la Conca de Barberà on s'ubica el Castell del Temple (vegeu il·lustració).

-Plànol topogràfic del sector anterior amb una làmina d'acetat superposada que permet dibuixar-hi amb retoladors (vegeu il·lustració).

(Il·lustració: M. Alay)

Figura 2.

(Il·lustració: M. Alay)

Figura 3.

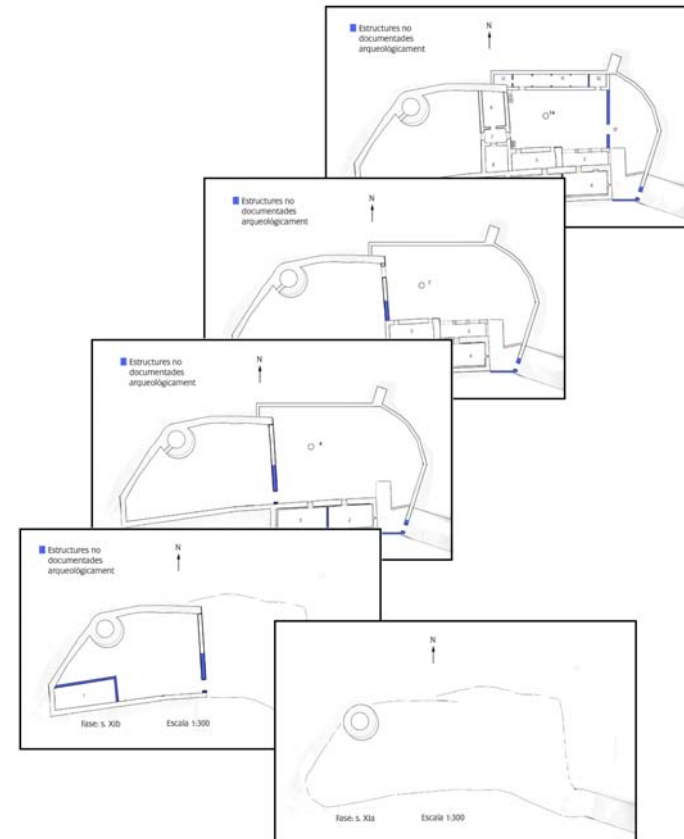
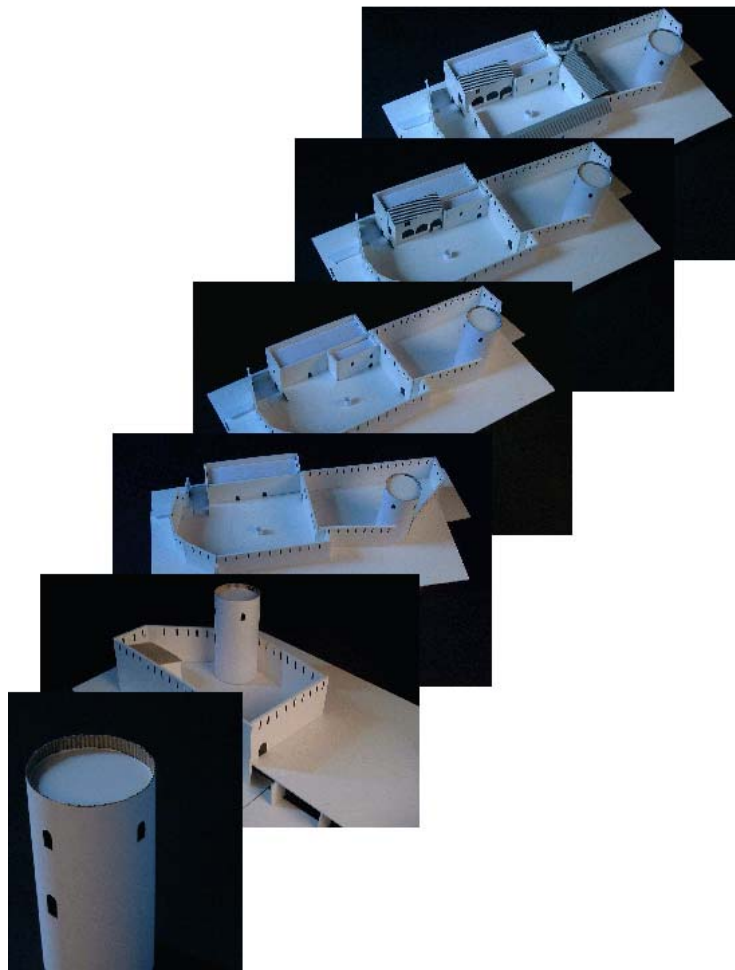
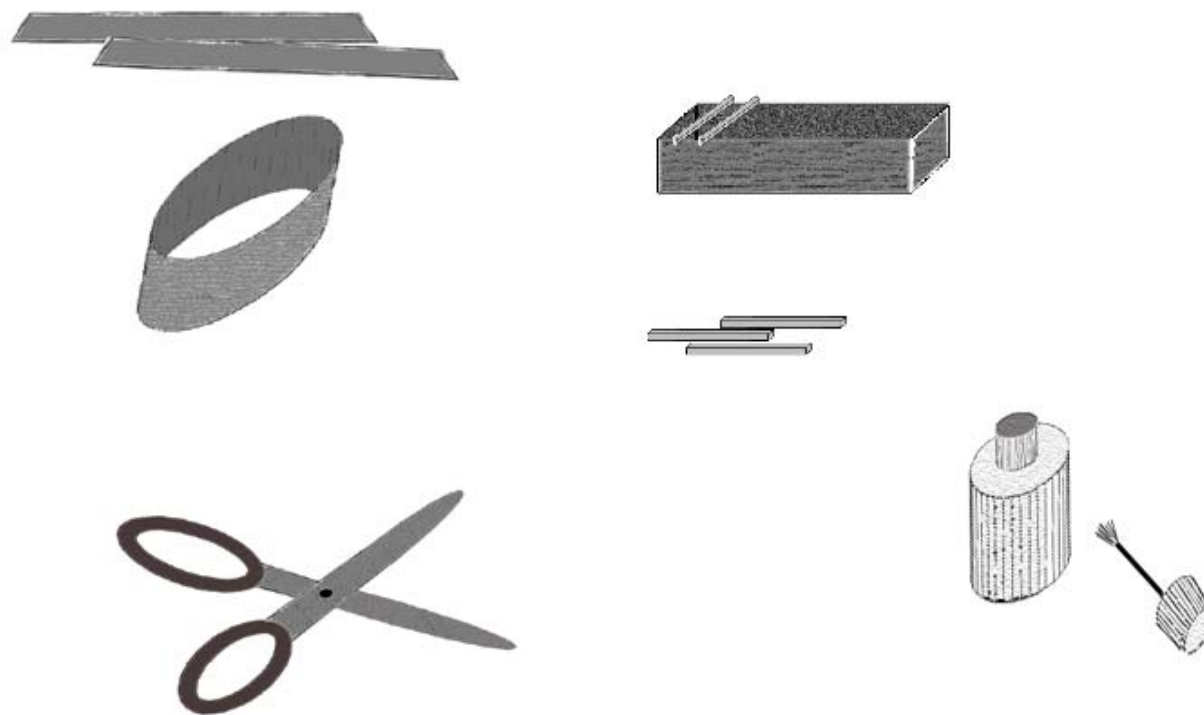

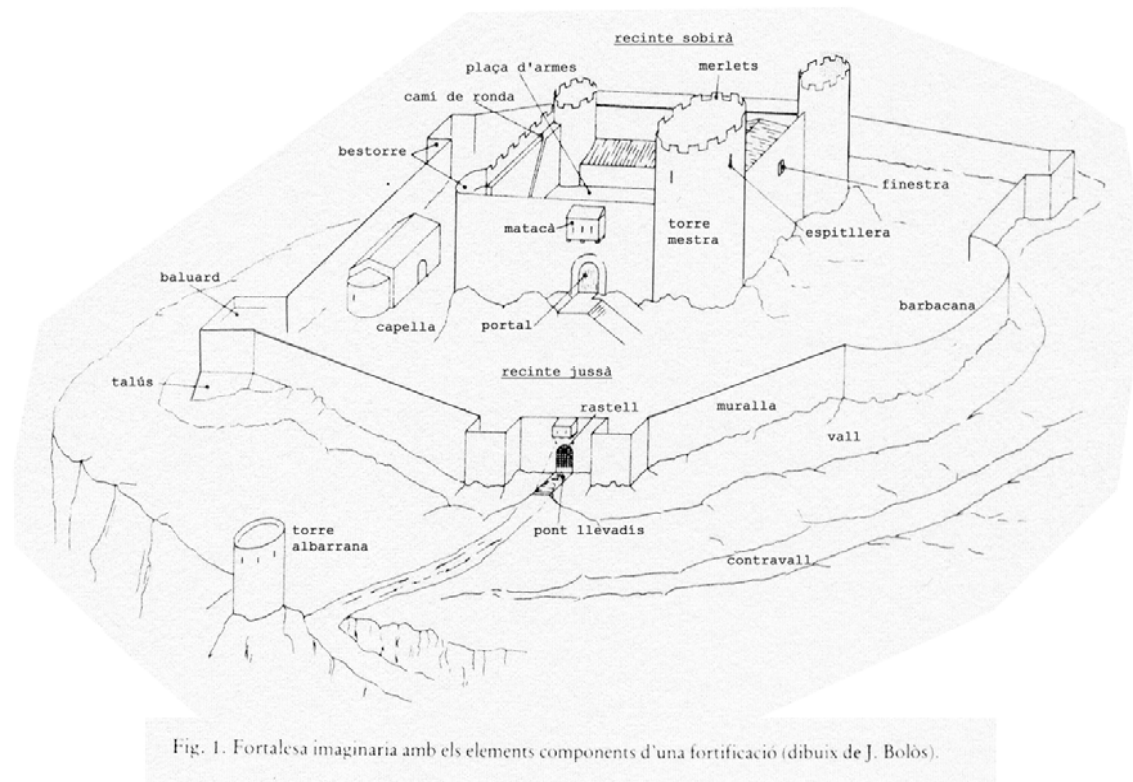
Figura 4.

(Il·lustració: M. Poblet)

Figura 5.

Esquema-model de castell medieval català.

(Il·lustració procedent de: Riu; Bolòs, 1986:20)

Programació del Bloc 2 d'Aprenentatge: Jocs sobre l'orde del Temple i els seus castells.

Malgrat la unitat dels diferents elements que integren aquest Bloc 2, creiem necessària la seva articulació per separat, ja que la voluntat que es tracti de productes on el component lúdic predomini sobre l'acadèmic (estratègia que hem implementat per a potenciar-ne el valor didàctic) ha donat lloc a uns jocs que es poden emprar en qualsevol context, escolar o no.

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
-Adonar-se de la importància que la funció militar tenia en el castell medieval. -Aprendre quines eren les tècniques militars emprades en l'edat mitjana. -Adonar-se de la importància de la tecnologia i del progrés tecnològic experimentat des de l'edat mitjana.	-La guerra en l'edat mitjana. -La tecnologia medieval.	-Confrontar en un context lúdic els recursos que podien oposar els defensors d'un castell templar del segle XIII a uns assaltants que pretenguessin conquerir-lo.	-Joc de recorregut: "El setge del Castell del Temple."	-Tauler, cartes i targes.

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
<p>-Aprendre quin era el funcionament intern de l'orde militar del Temple.</p> <p>-Aprendre quins eren els objectius de l'orde militar del Temple.</p> <p>-Aprendre quin era el paper de l'orde militar del Temple a Occident.</p> <p>-Aprendre quin era el paper de l'orde militar del Temple a Orient.</p> <p>-Aprendre els trets generals de la societat medieval.</p>	<p>-L'orde religioso-militar del Temple.</p> <p>-El feudalisme: societat, economia i poder polític en l'edat mitjana.</p> <p>-Les croades.</p> <p>-L'Església medieval.</p> <p>-El món islàmic medieval.</p>	<p>-Recrear de manera lúdica situacions que, versemblantment, s'haurien pogut produir al voltant de l'orde del Temple en el segle XIII. Assignar als alumnes rols de personatges prototípics que haurien pogut intervenir en dites situacions i fer que competeixin entre ells amb la finalitat d'assolir un objectiu final.</p>	<p>-Joc de rol: "L'enigma dels Templers."</p>	<p>-Aventures dissenyades sobre el llibre de regles de Gurps Lite.</p>

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
<p>-Aprendre quin era el funcionament intern de l'orde militar del Temple.</p> <p>-Aprendre quins eren els objectius de l'orde militar del Temple.</p> <p>-Aprendre quin era el paper de l'orde militar del Temple a Occident.</p> <p>-Aprendre quin era el paper de l'orde militar del Temple a Orient.</p> <p>-Aprendre els trets generals de la societat medieval.</p>	<p>-L'orde religiós-militar del Temple.</p> <p>-El feudalisme: societat, economia i poder polític en l'Edat Mitjana.</p> <p>-Les croades.</p> <p>-L'Església medieval.</p> <p>-El món islàmic medieval.</p>	<p>-Recrear de manera lúdica i mitjançant la tecnologia de la Intel·ligència Artificial el funcionament de l'orde del Temple, de manera que els alumnes, assumint el rol de dirigents del dit orde militar, gestionin els recursos disponibles amb la finalitat específica de mantenir el control de Terra Santa.</p> <p>-La gestió simultània de diverses variables serà l'element a partir del qual s'estimularà el desenvolupament de l'enginy dels alumnes.</p>	<p>-Joc d'estratègia i simulació per a ordinador: "Miles Christi (els guerrers de Déu)."</p>	<p>-Programa informàtic per a PC.</p>

Programació del Bloc 3 d'Aprenentatge: L'orde del Temple. La senyoria feudal.

OBJECTIUS	CONCEPTES	ACTIVITATS D'APRENTATGE	FLIPS DIDÀCTICS	CONCRECIÓ PROPOSADA
<ul style="list-style-type: none"> -Aplicar el mètode hipotètico-deductiu. -Analitzar fonts patrimonials. -Analitzar fonts textuales. -Analitzar fonts iconogràfiques. -Aprendre quines eren les activitats econòmiques en les comandes templeres. -Aprendre com s'establien les relacions entre pagesos i senyors en els segles XIII-XIV. -Aprendre quines eren les relacions entre poder temporal i poder espiritual al començament del segle XIV. 	<ul style="list-style-type: none"> -El mètode científic. -Les fonts patrimonials. -Les fonts textuales. -Les fonts iconogràfiques. -Les comandes templeres a Occident. -La senyoria feudal dins el marc de la societat del segle XIII-XIV. -La formació de les primeres monarquies amb tendència autoritària. -Les relacions entre els nous Estats centralitzats i la Santa Seu entre els segles XIII i XIV. 	<ul style="list-style-type: none"> -Anàlisi d'un conjunt de fonts de caràcter patrimonial, textual i iconogràfic, interrogant-les a partir de la formulació d'hipòtesis, procedint a la seva verificació i establint conclusions. 	<ul style="list-style-type: none"> -Carpeta de recursos didàctics amb reproduccions de fonts patrimonials, textuales i iconogràfiques. -Guia de treball. 	<ul style="list-style-type: none"> -Dossier didàctic imprès.

14.2.Horitzó destinatari: ampli.

Com hem apuntat en parlar de l'estructura del present projecte¹, la concreció didàctico-divulgativa adreçada a un destinatari ampli consistirà en un projecte de restauració arquitectònica que permeti fer comprensible l'arquitectura del Castell del Temple a qui el visiti i permeti conferir-li un ús adaptat a les possibilitats i necessitats del segle XXI, així mateix, també consistirà en un conjunt d'escenografies i de dispositius diversos que facin comprensibles les diverses funcions que va tenir dit Castell sota el domini templer i hospitaler. El conjunt d'actuacions a través de les quals es generaran les implementacions enunciades es canalitzaran mitjançant els projectes Centre d'Interpretació del Castell de Barberà i Centre d'Interpretació dels Ordes Militars. Igualment recordarem que el Centre de Documentació i Investigació dels Ordes Militars, la realització del qual també hem previst, no ha estat concebut com una intervenció pròpiament didàctica, per la qual cosa no ens n'ocuparem en aquest apartat. No obstant, el conjunt de les actuacions projectades haurà de tenir un desenvolupament coordinat, ja que —tinguin o no contingut didàctic— no únicament transmetran uns discursos paral·lels i complementaris, sinó que hauran de compartir físicament els espais disponibles dins el recinte del Castell del Temple. És per tot això que el conjunt de línies d'actuació hauran de convergir en un Projecte General d'Intervenció en el Castell del Temple de Barberà, al qual ens haurem de referir finalment.²

Notes.

¹ Vegeu l'apartat: *12.1.Estructura del projecte*.

²Vegeu Annex núm. 4.

